

## บทที่ 1

### บทนำ

#### 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาสังคม และประเทศชาติ ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจและสังคม การศึกษาจะพัฒนาคุณภาพของคน ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมให้มีคุณภาพสูง มีคุณธรรม ที่มุ่งคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และนำความรู้ความสามารถไปพัฒนาประเทศ อันจะนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่สังคม และประเทศชาติได้ (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2528)

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยความหมายสากล มุ่งที่จะผลิตคนให้มีวิชาการระดับสูง ให้เป็นคนที่มีประโยชน์ต่อสังคม มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบมีความนึกคิดในทางสร้างสรรค์ และมีคุณค่าทางเศรษฐกิจแก่ประเทศชาติ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2523) ดังนั้น การศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงมีจุดมุ่งหมายสำคัญ 3 ประการ ตามที่ทรงศักดิ์ ศรีกาฬสินธุ์ (2536) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. เพื่อให้เกิดปัญญา (Intellectual) คือ ให้รู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน ข้อมูลความรู้ที่ได้มา มิใช่เน้นเรื่องความจำ แต่เป็นการให้คิดเป็น

2. ให้มีความเชี่ยวชาญ (Specialization) ให้เกิดความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญในวิชาชีพที่ให้ศึกษา เป็นการศึกษาในระดับมืออาชีพ (Professionalization)

3. ให้มีคุณธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ (Virtue and Code of Ethic) เป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพ เพราะเป็นสิ่งที่ควบคุมพฤติกรรมของผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีภูมิความรู้ให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างดีและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า

มหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีภารกิจหลักสำคัญ 4 ประการคือ ผลิตบัณฑิต ดำเนินการวิจัย ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และให้บริการทางวิชาการแก่สังคม(ทบวงมหาวิทยาลัย กองบริการการศึกษา, 2537) บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญยิ่ง ในการดำเนินการกิจในหน่วยงานสายงานต่าง ๆ ของประเทศ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงมีหน้าที่รับผิดชอบในการสร้างคนให้มีความรู้ ความเข้าใจความสามารถในวิชาการชั้นสูง ที่พร้อมจะรับผิดชอบในภาระหน้าที่การงานที่จะ ได้รับมอบหมาย และสามารถใช้ความรู้ความคิดที่ศึกษามาประยุกต์ใช้กับงานให้ถูกต้องเหมาะสม และเนื่องจากคนเรามีอาจจะอยู่คนเดียวได้ จำเป็นต้องดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมกับผู้อื่น สถาบันอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องมีบทบาทนำสังคมในอนาคต นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นทรัพยากรอันมีค่ายิ่งของประเทศ และวิถีแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะกำหนดให้นักศึกษาผ่านกระบวนการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน และการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม ตลอดจนสร้างบุคลิกภาพ พัฒนานิสัย พฤติกรรมของตนเองให้เป็นผู้ที่มีความรู้ มีคุณธรรม เป็นคนโดยสมบูรณ์ และพร้อมที่จะสร้างสรรค์จรรโลงประเทศให้เจริญก้าวหน้า

สถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไปจะแบ่งสายงานหลักออกเป็น งานบริหาร งานวิชาการ และงานกิจการนิสิตนักศึกษา งานหลักทั้งสามด้านนี้เป็นงานที่ส่งเสริมสนับสนุนให้การศึกษาระดับนี้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของสังคม และเป็นที่ต้องการของประเทศชาติ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2525) โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานกิจการนิสิตนักศึกษานับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการพัฒนานักศึกษาเพราะการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะส่งเสริมประสบการณ์ทางวิชาการและวิชาชีพ ส่งเสริมพลานามัย ปลูกฝังคุณธรรม และพัฒนาบุคลิกภาพอันพึงประสงค์ของนิสิตนักศึกษา เพื่อให้เป็นบัณฑิตที่มีความเจริญงอกงาม ทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ (ทบวงมหาวิทยาลัย กองบริการการศึกษา, 2537)

งานกิจการนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา มีขอบข่ายงานกว้างขวาง และเป็นงานที่มหาวิทยาลัยจัดดำเนินการเองเป็นส่วนใหญ่ เพราะโดยทั่วไปนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นผู้มีความกระตือรือร้น มีความตั้งใจสูง และสนใจปัญหาสังคมรอบด้าน การให้งานนิสิตจึงควรให้นิสิตมีอิสระ มีโอกาสเลือก

และเกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมให้มาก ในขณะที่เดียวกันก็มีพื้นฐานทางวิชาการประกอบด้วย (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2523) กิจกรรมนักศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจการนักศึกษาก็คือ กิจกรรมนักศึกษาจะเน้นที่ตัวนักศึกษาเป็นผู้กระทำคือมีส่วนร่วมและดำเนินการจัดด้วยตนเอง (นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์, 2522) และนักการอุดมศึกษาเชื่อว่าเป็นงานสำคัญของมหาวิทยาลัย ที่จะขัดเกลาสติปัญญา ความคิด ความรู้ และบุคลิกภาพของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ แต่การใกล้ชิดสังสรรค์กับอาจารย์ผู้สอน การอยู่ร่วมกันในระบบบริหารในสังคมมหาวิทยาลัย บรรยาการรอบ ๆ รั้วอุดมศึกษา กลุ่มเพื่อนจะเป็นผลช่วยหล่อหลอมให้เขาเป็นคนที่สมบูรณ์ได้ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2523)

การจัดองค์กรกิจกรรมนักศึกษาในมหาวิทยาลัย อาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งในการดูแล และให้คำปรึกษาทางด้านการดำเนินกิจกรรมของนักศึกษา เพื่อให้กิจกรรมดังกล่าวดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และกระทำไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพนักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม ความประพฤติ บุคลิกลักษณะที่ดีสามารถใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2524) ดังนั้น หากมหาวิทยาลัยพิจารณาแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีคุณลักษณะ บทบาท ในทัศนะของนักศึกษาที่ทำกิจกรรมก็จะก่อให้เกิดความพึงพอใจ การประสานประโยชน์ที่ดี ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากคุณลักษณะ บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร ก็จะลดน้อยลง ซึ่งจะเป็นพื้นฐานอันสำคัญแห่งความสำเร็จในการบริหารงานกิจการนักศึกษา แต่จากความคิดเห็นของนักวิชาการ และนักการอุดมศึกษาพบว่า ถ้าอาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรมบางคนไม่สนใจระเบียบแบบแผนของราชการ ต้องการแต่เพียงผลมากกว่าจะทำตามระเบียบ มักหาทางฉีกแซกตลอดเวลา จนกระทั่งเจ้าหน้าที่ประจำเขาปวดหัว เช่น เรื่องการเงิน (มานพ พงศทัต, 2528) ถ้าอาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรมเป็น "ตัวร้าย" เสียเอง หรือนำนิสิตนักศึกษาไปในทางไม่ดี ก็จะเป็นอันตรายแก่ตัวเขาเอง และสถาบัน (วชิรญา บัณฑิต, 2528) และผลการวิจัยของนักวิชาการหลายท่าน ซึ่งได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาพบว่า ปัญหาส่วนหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานกิจกรรมนักศึกษาไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร เพราะขาดการสนใจ เอาใจใส่ดูแลการดำเนินกิจกรรมนักศึกษาอย่าง

ใกล้ชิด อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตรไม่เข้าใจ ไม่ทราบบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตน มิได้มีการกำหนดภาระหน้าที่ และการเลือกสรรอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างชัดเจน มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ขาดการเตรียมอาจารย์ ที่มาทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร

การปฏิบัติงานกิจกรรมเสริมหลักสูตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่น จากการศึกษาพบว่าอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร มักจะมีเวลาให้กับการดำเนินกิจกรรมไม่เต็มที่ เช่น บางครั้งจะทำหน้าที่แต่เพียงลงนามในเอกสาร ขออนุมัติดำเนินกิจกรรมต่างๆ และรับรองในหลักฐานการเบิกจ่ายเงินกิจกรรม ทำให้มีการนำหลักฐานที่ไม่ถูกต้องมาประกอบการเบิกจ่าย จนได้รับการทักท้วงจากเจ้าหน้าที่การเงิน จากกรณีดังกล่าว อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ปกครองของนักศึกษาที่รับผิดชอบโครงการได้ร่วมกันรับผิดชอบ โดยการนำเงินไปชดเชยกับหลักฐานที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งสาเหตุเนื่องมาจากนักศึกษาเมื่อดำเนินกิจกรรมเรียบร้อยแล้ว ไม่สนใจที่จะนำหลักฐานมาเบิกจ่าย หรือไม่สนใจศึกษาระเบียบการใช้จ่ายเงิน ไม่สนใจขอคำปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาหรือเจ้าหน้าที่การเงิน จนกระทั่งมหาวิทยาลัยหักเงินเดือนจากอาจารย์ที่ปรึกษา ในประเด็นนี้ทำให้อาจารย์ที่ปรึกษาหลายท่านรู้สึกท้อแท้กับการที่จะต้องมารับผิดชอบภาระทางการเงิน นอกจากนี้ นักศึกษาไม่ทราบว่าอาจารย์หรือข้าราชการท่านใด มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับกิจกรรมที่เขาสนใจ จึงเรียนเชิญอาจารย์หรือข้าราชการที่นักศึกษาคุ้นเคยเป็นการส่วนตัวมาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา โดยมิได้คำนึงว่าอาจารย์ หรือข้าราชการท่านนั้นมีความเหมาะสมเพียงใด ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลกระทบให้เกิดผลเสีย ต่อการดำเนินงานกิจกรรมนักศึกษา ตลอดจนเกิดผลกระทบต่ออาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร นักศึกษา และมหาวิทยาลัยโดยภาพรวม หากเป็นเช่นนี้การพัฒนาการศึกษาโดยผ่านกระบวนการของกิจกรรมเสริมหลักสูตร ก็ไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการอุดมศึกษาได้อย่างสมบูรณ์

ผู้วิจัย ได้ตระหนักถึงความสำคัญของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตรว่าเป็นผู้มีส่วนในการพัฒนาคุณภาพของนักศึกษา และช่วยให้งานกิจกรรมเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักศึกษามากที่สุด ผู้วิจัยมีความเห็นว่าน่าจะมีการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องับงานกิจการนักศึกษา ที่มีต่อคุณลักษณะ

บทบาท และการเลือกสรรอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตรมหาวิทยาลัยขอนแก่น ว่าควรจะมีคุณลักษณะบทบาทใดจึงจะเหมาะสมและจะมีการเลือกสรรอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างไร จึงได้ทำการศึกษาและวิจัยเรื่องนี้เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดคุณลักษณะ บทบาท และการเลือกสรรอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร ทั้งนี้ เพื่อให้กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นการพัฒนานักศึกษาอย่างแท้จริง

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารฝ่ายกิจการนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร และนักศึกษาที่ดำรงตำแหน่งบริหารในองค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีการศึกษา 2538 ตามหัวข้อต่อไปนี้

- 1.2.1 คุณลักษณะ และ บทบาทหน้าที่ ของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 1.2.2 ปัญหา และ การเลือกสรรอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 1.2.3 แนวทางและข้อเสนอแนะ ในการเลือกสรรอาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร

## 1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษครั้งนี้ เป็นการศึกษาคุณลักษณะ บทบาทหน้าที่ วิธีการปัญหาและอุปสรรค ในการเลือกสรรอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารฝ่ายกิจการนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร และนักศึกษาที่ดำรงตำแหน่งบริหาร ในองค์การนักศึกษา ปีการศึกษา 2538 โดยมีขอบเขตการศึกษาเฉพาะกรณีของมหาวิทยาลัยขอนแก่น

#### 1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาครั้งนี้ ใช้ข้อมูลจากคำตอบในแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งได้รับจากผู้บริหารฝ่ายกิจการนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตรและนักศึกษาที่ดำรงตำแหน่งบริหารในองค์การนักศึกษา ปีการศึกษา 2538 ผู้วิจัยถือว่าผู้ตอบแบบสอบถาม และผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านตอบตามข้อเท็จจริง ปราศจากอคติและการมุ่งหวังประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น

#### 1.5 คำจำกัดความหรือนิยามศัพท์เฉพาะ

งานกิจการนักศึกษา หมายถึง ภาระหน้าที่อย่างหนึ่งของงานในสถาบันอุดมศึกษานอกเหนือจากการเรียนการสอน และมีความสำคัญต่อนักศึกษา ทัดเทียมกับงานด้านวิชาการ

ผู้เกี่ยวข้องกับงานกิจการนักศึกษา หมายถึง บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารฝ่ายกิจการนักศึกษา ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา เลขานุการฝ่ายกิจการนักศึกษา รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาทุกคณะ หัวหน้าโครงการพัฒนากีฬา ผู้อำนวยการกองกิจการนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่ อาจารย์ที่ปรึกษาสถานศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาสโมสรนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาชมรมทุกชมรม และนักศึกษาที่ดำรงตำแหน่งบริหารในองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีการศึกษา 2538 ได้แก่ ประธานสถานศึกษา รองประธานสถานศึกษา นายกสโมสรนักศึกษา อุปนายกสโมสรนักศึกษา ประธานกีฬากลาง และประธานชมรมทุกชมรม

คุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง คุณสมบัติส่วนตัว บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ การสร้างความสัมพันธ์กับนักศึกษาตลอดจนประสบการณ์ของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร

อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ให้ดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาขององค์การนักศึกษา

**บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร** หมายถึง หน้าที่ความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร

**การเลือกสรรอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร** หมายถึง วิธีการหรือขบวนการให้ได้มาซึ่งบุคคลที่มีคุณลักษณะ และบทบาทอันเหมาะสม ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร

**องค์การนักศึกษา** หมายถึง ศูนย์กลางของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นอันประกอบด้วยสภานักศึกษา สโมสรนักศึกษา กีฬากลาง และชมรมต่าง ๆ

## 1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 ได้ทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะ บทบาท วิธีการ ปัญหาและอุปสรรค ในการเลือกสรรอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้อง กับงานกิจการนักศึกษา
- 1.6.2 ได้แนวทางให้มหาวิทยาลัยสามารถพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ และการเลือกสรรอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้อย่างสอดคล้องกับนโยบาย และวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น